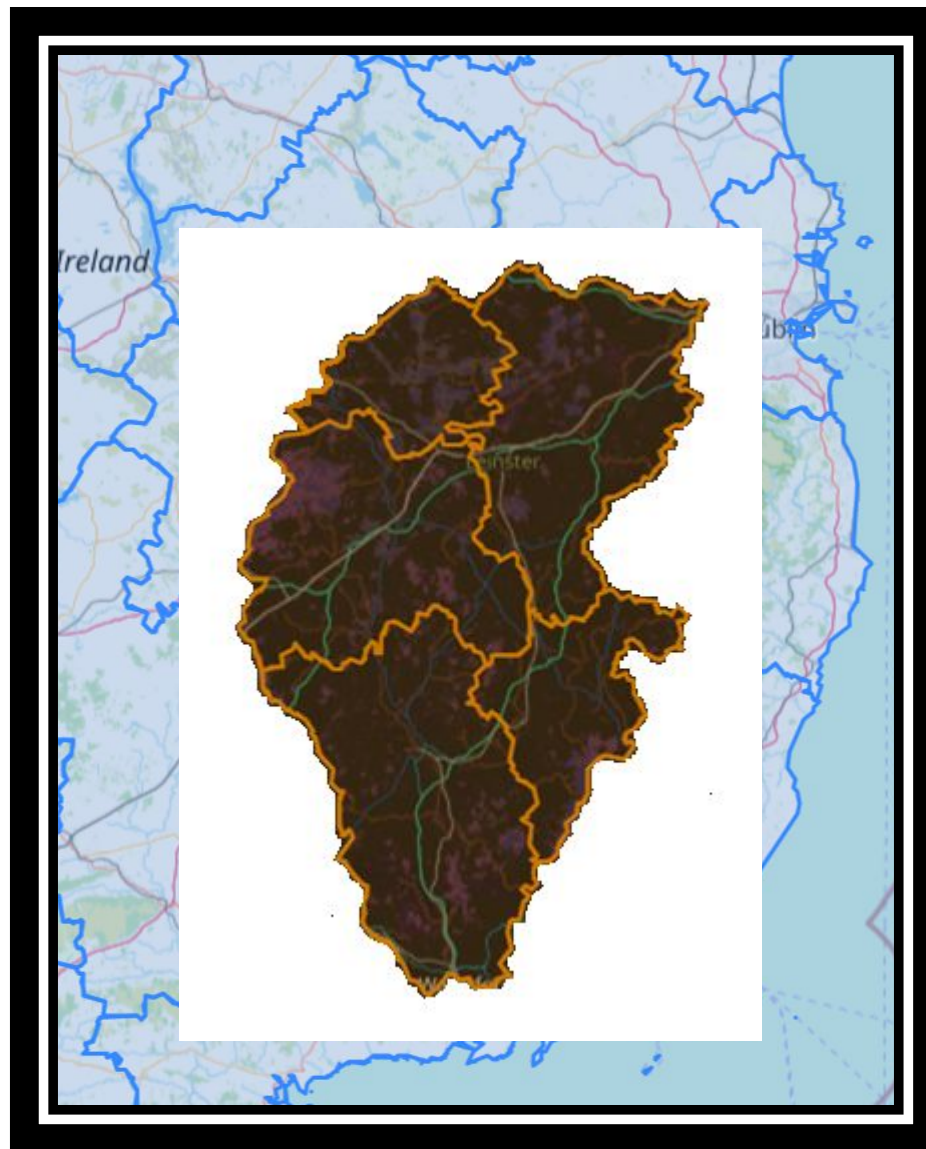

Galdú agus Gaelú i gCúige Laighean*

As taighde an Bhrainse
Logainmneacha:

Contaetha Uíbh Fhailí (cuid de),
Laoise, Cheatharlach, Chill Dara agus
Chill Chainnigh

**Iúide BÁC Theas, CM, LG*

Leagan amach

1. Foinsí
2. Galldú
3. Gaelú
4. Figiúirí

- Príomhthairí:
- BLog.: Dr. Pádraig Ó Dálaigh (*CC, La, CD*), Dr. Alan Mac an Bhaird (*CC*)
- (Loch Garman agus Cill Mhantáin: Dr. Conchubhar Ó Crualaoich)
- Eile: Dr. Liam Ó Paircín (*Ce*) (tráchtas PhD); Liam Price

1 FOINSÍ

- NB Is ar ámharáí an tsaoil a thagann a bhfuil againn anuas chugainn
- Fíorbheagán logainmneacha i bhfoinsí na nGael
- Ar cháipéisí na nGall is mó atáimid ag brath

1.1 FOINSÍ

Cáipéisí na nGael

- LSS Sean-/Meán-Ghaeilge (SG/MG)
- Téacsanna dúchasacha Laidine — foirmeacha MG
- Téacsanna Clasaiceacha/Nua-Ghaeilge (NG)
- Leaganacha déanacha áitiúla (*pl:AL, Cín Lae Amhlaoibh, srl.*)

1.2 FOINSÍ

Cáipéisí na Sean-Ghall

- Fuaimniú na logainmneacha Gaeilge lena linn
 - **-th-** /θ/, **-d-** (**-dh-**) /ð/, srl.
 - Córas litrithe na nAngla-Normannach
 - **-d-** (**-dh-**) /ð/ → *th, d*;
 - **-th-** /θ/ → *th, t, dh, d*;
 - **-ch-** /x/ → *ch/th, c, k, t, h*;
 - **s-caol** /ʃ/ → *s(s)*;
 - **-ao-** /ə:/, /e:/, **-ia-** /iə/ → *e*
 - srl., srl.
- Cf. Ó Rathaile 1926, Risk 1970, de hÓir 1972, McManus 1993

1.3 FOINSÍ

Cáipéisí na Nua-Ghall

- Caighdeánú na n-eilimintí Gaeilge
 - *Knock*- beag beann ar an gcanúint
- Athrú Mór na nGutaí sa Bhéarla
 - *-bane (bán)* → /be:n/, srl.

2 GALLDÚ

Saghasanna éagsúla

Sampla bréige:

AN DOIRE LEATHAN “the broad (oak-)wood”

1. Béarlú/‘traslitriú’: *Dirrelahan; Derrylane, Derrylawn*
2. Aistriúchán: *Broadwood*
3. Leathastriúchán: *Broad Derry*
4. Saobhastriúchán: *The Dairy Lane*
5. Ionadú: *Mount Acorn*

2.1 GALLDÚ

Traslitriú: dá luaithe is ea is cruinne

- **Tulach Modhíoma**/*Tallowmagimma* (Ce 7, 12):
 - ‘Tylaghmodyme’ (1306),
 - ‘Tullmegynn’ (1552), ‘Tulmagyme’ (c.1570),
 - ‘*Túaim mac Gimma*’ OC:AL, ‘*Túaim a ghiomma* ... nearly Toom/a/Yimma’ OC:LSO

- **Cill Dheirge**/*Killerrig* (Ce 3, 8):
 - ‘*Cilli Derci Daim* [gin.]’ (c.1100), ‘Cellederggidam’ (1204);
 - ‘Killergi’ (1212→) gan aon rian den **Dh**-.

2.1 GALLDÚ

Traslitriú: dá luaithe is ea is cruinne

- **Teach Fíonadan/Tippeenán** (CD 32): ‘*Fidnat i Tig Fidnatan*’ (c.1100), ‘*Sacfithenet*’ (1204), ‘*Tachfithenan*’ (1212), ‘*Tachfithenan*’ (1283), ‘*Tapinan*’ (1502→)
- **Gníomh eadar Dhá Uisce** (m) (UF 11): ‘*Gnywe-adder-da-Oyskee*’ (1550)
- **Baile an tSléibhe/Ballaghaclay** (Ce 9): ‘*Ballintle*’ (1583), ‘*Bealach a Clay*’ pl:AL (1839)
- **Baile Mhic Giolla Ghil/Ballymackillagill** (CC 36): [cf. ‘*Jenkyne Gillegalleson*’ (1432)] ‘*Ballymackgyllegill*’ (1550), ‘*baile ’ic Giollaghil*’ (1838)

2.1 GALLDÚ

Traslitriú

- Foirmeacha Gaeilge sna foinsí eaglasta Laidine:
- **Maigh Dhá Chonn** (*Ce* 14, 18): ‘Magdacond’ *CPL* (1413), ‘Muyacon’ *CPL* (1435)

2.1 GALLDÚ

Traslitriú: a shaol féin ag gach leagan

- **Ceanannas** (CC 27); (*Mí* 17)

Béarla: **Kenanas*

→ *Ken(e)lis* (c.1200)

→ *Kellis* (c.1480)

→ *Kells* (c.1650 (CC), c.1550 (*Mí*))

Gaeilge: **Ceanannas** → **Ceanadas** (1836) (*Mí*)

2.1 GALLDÚ

Traslitriú: a shaol féin ag gach leagan

- **Cill Osna** (*Ce* 7, 8, 12): ‘*Cath Ceall Osnaigh*’ *CScot.* (487AD) = ‘*Cath Cella Asnada*’ *ATig.* (489AD) = ‘*bellum Cinn Losnado*’ *AU* (490AD) = ‘*cath Cind Losna[da]*’ *AIF* (492AD)

Gaeilge:

‘*Cellasnad*’ (1204), ‘*Kaillasne*’ (1546), ‘*Kilasny*’ (1608), ‘*Cill Osnadh*’ *pl:AL* (1839), [‘sometimes *ceann Losnada*’ *OD:AL*]

Béarla:

(‘*cath Cind Losna[da]*’ →) ‘*ecclesiam de Kenelesna*’ (c.1228), ‘*Kelleste*’ (1247), ‘*Kalneston*’ (1252), ‘*Kenlis*’ (1264), ‘*Kellistoun*’ (1337 →) = *bf Kellistown*

2.1 GALLDÚ

Béarlú ‘meicniúil’, eilimint ar eilimint

- **Baile Uí Mhurchú** (*Ce 22*) → ‘Balymorwoth’ (1307), ‘Ballymurchoe’ (1638) → *Bally+Murphy* (c.1660)
- **Teampall Pheadair** (*Ce 12*): ‘Templefeather’ (1549) → *Temple+Peter*(1570)

2.2 GALLDÚ

Aistriúchán: soiléir, ‘tuairisciúil’

- **An Caisleán Nua** = L *Novum Castrum* = Brl. *Newcastle*
 - (BÁC 20): ‘Nov’ Cast’ de Lyons’ (1356), ‘Newcastell’ (1356), ‘Nuadhchaislean’, ‘Coislean Nuadh...’ (1728)
- **An Teampall Geal** = L *Ecclesia Alba* = Brl. *Whitechurch*
 - (CC 38): ‘Whitechurch’ (1400), ‘Ecclesia Alba’ (c.1450), ‘Templegawle’ (1655), ‘thoumple-geöll’ (1905)
- **Baile an Mhuilinn** = L *Villa Molendini* = Brl. *Milltown*
 - (Ce 17): ‘Ballymollen’ (1551–1617), ‘Baile an Mhuilinn’ (c.1565), ‘Milltowne’ (1629→).

2.2 GALLDÚ

Aistriúchán

- **An Mhainistir Fhionn** (m) (*CD 22*): ‘Monasterf[yn]e or White Fryery’ (1668)
- **An Baile Nua/Newtown** (*UF 11, 19*): ‘Ballynowe’ (1550), ‘the Ballynowe’ (1551), ‘the Newtowne’ (c.1558→)
- **An Seanbhaile/Oldtown** (*Ce 19*): ‘Oldtown’ (1838), ‘*Sean bhaile*’ *pl:AL* (1838)
- **Garraí an Laoisigh/Garryleesha** (*CC 25*): ‘horto Lysagh’ (1621), ‘Garileasa’ (1685)

2.2 GALLDÚ

Aistriúchán

- **An Caisleán Mór/Castlemore** (*Ce 8*): ‘de castello nostro...’ (1182), ‘de Villa Castri’ (1300), ‘Great Castle’ (1540), ‘Mochecastell’ (1540), ‘Castellmore’ (1540), ‘Castlemore or the Great Castle’ (1546)
- **An Mhóin Mhór/Bigbog** (*CC 19*): ‘le motch moere’ (16ú haois), ‘Moenmore’ (1819), ‘Big Bog’ (1838)
- **An tAbhallort Fiáin/Orchard** (*Ce 14, 18*): ‘the wilde orcharde alias the Owillorde fyan’ (1518), ‘Orchard’ (1567), ‘Olerd’ (1586–1685); ‘Orchard ors. Oulart’ (1783)

2.2 GALLDÚ

Aistriúchán agus a shaol féin ag gach leagan

- **Cnoc an Iolair** (CD 27, 28): ‘cæmiterium de Cnockanillar’ (c.1638)

(1) → ‘Ernhill’ (1583) (aistriúchán an-luath < MBrl. *erne* ‘iolar’, nach bhfuil bisiúil i logainmneacha i Sasana)

(2) → *bf Ironhills ... athmhíniú* ([‘Ern-’ (1583)→] ‘Iron Hill’ (1659), *Ironhills House SO*) [*bf* Cnoc an Iolair Thiar]

(3) → *bf Eaglehill* (‘Eaglehill’ (1778), *Eaglehill House SO*) [*bf* Cnoc an Iolar Thoir]

2.2 GALLDÚ

Aistriúchán agus leathaistriúchán

- **Baile na Scológ**/*Ballynasculloge* (CD 34, 35): ‘Balneskullok’ (1540)
→ ‘Farmerstown’ *Longfield* (c.1800), ‘Farmerstown’ SO Cassini
- **Baile na Scológ**/*Scullogestown* (CD 4, 9): ‘Baliscologe’ (c.1210), ‘*Baile na scológ*’ *pl:AL* (1837)
→ ‘Scollockstoun’ (1619)
ACH: ‘Balymacscolok’ (1298), ‘Balymcscalok’ (1378), ‘ecclesia de Ballynascolloigy’ (c.1638) < **Baile Mhic Scolóige?**

2.3 GALLDÚ

Leath-/saobhaistriúchán

- **Cill Droichid** (*CD* 11, 15): ‘Kildrohod’ (→1723), ‘Celbridge’ (1752)
- **An tSeanreilig** (m) (*CD* 16, 17, 21): ‘An tSheanroilig’ (1580), ‘Oldrelyck ... Shanrelyck’ (1540)

2.3 GALLDÚ

Leath-/saobhaistriúchán

- **An Chúirt Dubh/Corduff** (CD 9, 13): ‘Curduffe’ (1518), ‘Courtduff’ (1518), ‘*an chuir dubh*’ (1728) [caisleán de chuid na nGearaltach]

→ **Coill na Cúirte Duibhe** (CD 13) (*bf* teorantach leis): ‘*o Choild na Cúirti Duibhi*’ (1590), ‘Blackwood’ (1599→)

→ ‘*coill na cuirteadh*’ (1728), ‘Kilnacourt’ (1752), ‘*Coill a cúirta*’ *pl:AL* (1837) [NB giorrú eile sa Ghaeilge] → **Coill na Cúirte/Blackwood** (oifigiúil)

- ‘*isin Choill Duibh*’ (1664) builleadh faoi thuairim ag Mac Fhirbhisigh (1664)

→ **Coill Dubh** (baile nua ag Bord na Móna, 20ú haois)

2.3 GALLDÚ

Leath-/saobhaistriúchán

- **Goirtín an Fhásaigh** (m) (*UF* 26): ‘Gurtynenace’ (1564), ‘Gurtinfassy’ (1655), ‘Gortineassy alias ... Wast-land’ (1666)
- **Baile an Bhóthair** (*UF* 26): ‘Ballynebore’ (1564), ‘Ballinvogher’ (1655), ‘Ballinvogher alias Thoroughfaire’ (1666)

2.3 GALLDÚ

Leath-/saobhaistriúchán?

- **Cill Ghríse** (m) (*CD* 32): ‘Capella de Gris’ (c.1280) < **An Ghrís** (ainm abhann)
- ‘Alias Kilgris, et modo Barnechurch vocatur vulgariter’ (c.1533), ‘Brentchurche’ (1523), ‘Burne Church’ (c.1660)
- atuiscint < **gríos** “hot ashes, embers”??
 - Cf. bf **An Teampall Loiscthe**/*Burnchurch* (*CC* 23, 27): ‘Brent church’ (1400), ‘Ecclesia Combusta’ (1480), ‘Ecclesia Cremata’ (1527)

2.3 GALLDÚ

Leath-/saobhaistriúchán

- **Creamhchoill (CD 5):** ‘Cruehill’ (1752), ‘Crew Hill’ (1797)
- **Creamhchoill (CD 38):** ‘Crabhill’ (1752), ‘Crophhill’ (1826)
 - Freisin: *Cranfield (Ao, Dn), Crankill (Ao), Crawell, Craffield (CM, RC), Crowhill, Crawhill (Sl), srl...*

2.3 GALLDÚ

Leath-/saobhaistriúchán

- **An Chloch Nua**/*Newstown* (Ce 14):
- ‘Cloghnowe’ (1546), ‘Newestoane alias Cloghnoe’ (1601)
 - ‘Newston’ (1559)
 - ‘Newestowne’ (1559)
 - ‘Newstown’ (1838)
 - ‘I suppose this is a translation of *Baile na sgeal*’ *OD:AL*
 - **ag brath ar na foinsí a bhí aige**

2.4 GALLDÚ

Ionadú

- **Baile na Fuinseoige** (*Ce 4, 9*): ‘Ballynevunchoke’ (1547), ‘Ballynefonshoky’ (1549), ‘*Baile na Fuinnseóige*’ (c.1565), ‘Ballynefonsiogy’ (1575)
→ ‘Ballynefunshage al’ Constableshill’ (1636), ‘Constablehill’ (1708→)
- **Éadan Doire/Edenderry** (*UF 13*): ‘*Caislen Etain Daire*’ (1416), ‘Eddendirry alias Cowleyston’ (1563) → *Coolestown* (barúntacht) ach *Edenderry* (baile)

2.4 GALLDÚ

Ionadú

- *Riverstown* (CD 26) (foroinn de **An Goirtín**/*Gorteen* ó cheart):
 - ‘Gurteene ... alias Riverstowne’ (1666→)
- **Cúil an tSúdaire** (UF 4): ‘Cultudery alias Port-Arlington’ (1666)

3 GAELÚ

1. Gaelú na Páile
2. Gaelú díreach ('traslitriú')
3. Aistriúchán
4. Aistriúchán ar AINM/SLOINNE AN + ('s) + *-town* →
Baile...

3.1 PÁIL GHAELAITHE (c.1350–1550)

LS leighis RIA 3 C 19: Risteard Ó Conchubhair, 1590

. . . no rocharad égin dam féin .i. a-
thinnsnadh a **gclainn fheoruis a gclua-
ín each** a ufochair **sheoin oig ailín** & a
mhna .i. **mairghreag dairsidhi**. & a sin dam go b-
ili in fheadha. a ufochair in calbhuidh mhic
í mhordha & a mhna .i. **mairghreag inghean in sgúr-
lógaigh** & as sin dam go carraig fheoruis
dionnsuidhe **eaduard mic uaitéir mhic sean mic
fheoras** .i. fíorchara & brathair dhamh féin.
A bhean .i. **esibél hussæ inghean mhaoilfhir**. Ai-
nnsen go **dún uabhair** dham. lucht in dúna . . .

Cluain Each/Clonagh (CD)

Seon Óg Ailín (< Alee/Lye)

Baile an Fheá/Ballina (CD)

Máiréad Dáirsí

Máiréad iníon an Scurlógaigh

Carraig Fheorais = An Charraig/Carrick (CD)

Éadbhard mac Uaitéir mhic Sheáin

Mhic Fheorais

Isibéal Hosae iníon Mhaoilir

Dún Uabhair/Donore (CD)

3.1 PÁIL GHAELAITHE

RIA 3 C 19 (145v): leagan Gaeilge de logainm AN

Misi Risdeard Mac Muirceartaigh ro sgríobh

bh & baili in gronta mo log a nosraighi

Baile an Ghróntaigh/*Grantstown* (La 28)

a ufochuir Mhic gilla phádraig .i. fínghin Mhic

Briain Mhic Briain .1590.

- **NB** an LS seo agus ‘*Baile Ghrónta*’ *pl:AL* (1838) ó sheanchainteoirí dúchasacha an t-aon fhianaise ar an leagan Gaelaithe den logainm
- **Níl** le fáil i gcáipéisí na nGall ach ‘*Grauntestown*’ (1591→), *et var.*
 - ≠**Ballygraunte*
- **Is ar an bhfianaise a bhímid ag brath**

3.1 PÁIL GHAELAITHE

- Bearna san fhianaise díreach agus an Pháil á Gaelú, c.1320–1540
- Uaireanta tagann an leagan Gaeilge isteach agus imíonn arís:
- ‘de Villa Bendeuill’ (1302)
 [*bearna*]
- ‘Ballyvindyn’ (1551) → ‘Ballyvendon’ (1605)
- ‘B[e]ndenstowne’ (1659) → *Bendinstown* SO [**Baile Bhiondain**]
- NB *Bendin-* ina bhéarlú ar **Biondan** ... ar Gaelú é ar AN *de Bendeuille*

3.2 GAELÚ

‘Traslitriú’ le fianaise Gaeilge

- **Bodastóic/Woodstock** (CD 35): ‘Woddistoke’ (1518), ‘Woodstock’ (1534), ‘*a mBodasdoig*’, ‘*a mBodasdoic*’ (16ú haois)
 - Cf. *Lm*: ‘Boddestoke’ (1586), ‘Boddestawe’ (1595), ‘*bun a stóigh*’ *pl:AL* (1840)
 - Cf. *Co*: ‘Woodstocken’ (1630), ‘*a mBunastoicc*’, ‘*a mBunastó*’ (1830)
- **Boltún/Bolton** (CD 38): ‘Bulton’ (1311), ‘*do Bhultún*’ *L Bran.* (c.1565), ‘*Bultan*’ TÓN (c.1730)
 - Cf. **Dústún** < *Duffstown* (*Dowdstown*), **Síopús** < *Sheephouse*, **Múrtún** < *Moortown*, **Sealtún** < *Hilltown* (*Mí/Lú*)
- NB Ad hoc(?): **Baile Haicéid/Hacketstown** (‘Hacketts-town’ (1597), ‘Ballyhacket’ (1539), ‘*Hagastún*’ (!) *L Bran.* (c.1565)) **foinsí!!**

3.2 GAELÚ

‘Traslitriú’/saobhaistriúchán le fianaise Gaeilge

- **Bláth Gall/Blackhall (CD)** par. na Rátha Móire: ‘Blackhall’ (1518), ‘*Bláth Gall*’ L*Bran.* (c.1565)
- **Bláthcholl/Blackhall (CD)** par. Bhaile Bhuadain: ‘le Blakehall’ (1307), ‘*sliocht Bláthcholl cClaonta*’ Gin. Uí Chléirigh (c.1650)
- *Ní bhacadar le *An Halla Dubh!*
- **Léim an Bhradáin/Leixlip (CD 6)**: ‘Saltus Salmonum’ (1202), ‘Lexlepe’ (1216), ‘Layslippe’ (1540), ‘*i Lispic*’ L*Gen.* (c.1650), ‘*leispic*’ TÓN (1728), ‘*leaspuic*’ pl:AL (1837).
- *Nós forleathan, is cosúil, ach an fhianaise a bheith ar fáil.*

3.2 GAELÚ

Gaelú/‘traslitriú’ faoi cheilt

- *Bert Demesne* (CD 30): ‘Befforde’ (1360), ‘Beafforte’ (1583);
- ‘Behert’ (1547), ‘Beherd’ (1563), ‘Beherte’ (1591), ‘Behert’ (1603);
- ‘Beart’ (1571), ‘Beardthe’ (1592)
- **Beitheart** < Fr. *Beaufort*? Brl. *Beaford*?
 - Cf. **Béilinn** < *Beaulieu* (Lú), **Béibeac** < *Beaubec* (Mí), srl.
 - Cf. ‘Balinrussealigh alias Russelston’ (1547); ‘Ballyntiryly’ (1547)=‘Tirrelstown’ (1604); ‘Parcevaliston’ (1518)=‘Ballypercivall’ (1569) sa phar. céanna.
- **? Búpar Cheanannais/Viperkells** (CC 27): ‘Beuper’ (1325), ‘Beper alias Bewper’ (1560), ‘Bewper’ (1576), ‘Viper’ (1727), ‘Viperkells’ (1838); < Fr. *Beaurepaire*.

3.2 GAELÚ

Gaelú/‘traslitriú’ faoi cheilt

- *Brewel or Merville* (CD 32): ‘Merywall’ (1582), ‘Merrivall’ (1604), ‘Brewal’ (1654), ‘Brewel’ (1774), ‘Browell’ (1789)
 - *Merryvale* (athmhíniú Brl. < L *Mira vallis*)
- **Briúbhal*** (< **Meireabhal?**) < *Merryvale*

- *Knockbounce* (CD 28): ‘Bouncing Hill’ (1639), ‘Bounsinghill’ (1642), ‘Knockbounce’ (1752→)
 - ? Brl. *boundstone*; aid. *bouncing* (íoróineach?)
 - ? AN *de Wanceis* > **An Búnsaíoch** (Mountgale (CC 18): ‘Roger de Wancy’ (1307), ‘Wonsistowne’ (1571), ‘Booncestowne’ (1575), ‘*Bolliavoonsa*’ (1905))
- **Cnoc Búnsa*** molta

3.2 GAELÚ

Gaelú/‘traslitriú’ faoi cheilt

- *Silliothill* (CD 22) & (CD 23, 24): ‘Selyot’ (1228), ‘Selyok’ (1272), ‘Selyot’ (1302), ‘the Seliot’ (1442), ‘Silliat’ (1537)
 - ? SFr. *séliot* ‘páirc’ *Glossaire du patois normand*; ?? SBrl. *salh-*, *sealh-* ‘saileog’
- Forbairt go ‘Silliotehill’ (1583), ‘Knocksillet’ (1567), ‘Knocksellet’ (1585), ‘Knocksilliott’ (1627)
- **Cnoc Saileata***
 - Ní hionann is **Sulchóid** (*pace* de hÓir)
- NB ‘*C[oisleán] Chnuic Seilgeoid*’ (c.1730) ag Tadhg Ó Neachtain

3.2 GAELÚ

Gaelú/‘traslitriú’ faoi cheilt

- *Seasonpark* (CM 13), *Seasons* (CD 24), mionainm *Oldseasons* (CD), srl.
 - < AN *saison/seisoun* ‘séasúr, am curadóireachta’, cf. ‘L *sesona* = (‘shift’-)fields’ (13ú haois)
 - (≠ *seisin(e)* .i. Brl. *seizin* (dlí))
 - Gan aon fhianaise ar aon leagan Gaeilge — **Séasúr**+ molta
 - ACH cf. *Sheshoon* (CD 27): ‘Shishoon’ (1837), /ʃeˈʃu:n/ (2010)
- ? **Séisiún** < AN *Saison*
- cf. ‘Brownstown’ (c.1660)=‘cæmiteria de Ballebrune’ (c.1638) sa phar. céanna

3.2 GAELÚ

Gaelú/‘traslitriú’/athmhíniú déanach (CC)

- **An Páileard/Pawlerth** (CC 26): ‘the Palardis fyeld’ (1550), ‘the Payliard’ (1577), ‘*páluirt*’ *pl:AL* < Brl. *Pale-yard*
- **Na Morgáistí/Mortgage Fields** (CC 19): ‘Mortgage Fields’ (1750), ‘*brogáistaidhe*’ *pl:AL*
- **Cnoc an Mhéidsir/Knockmajor** (CC 11): ‘Major Hill’ (1786), ‘Knock Major’ (1800), ‘*cnoc a mhajor*’ *pl:AL*, ‘*Knuckavayjor*’ *Corr.*
- **Na Réileáin/Ryelanes** (CC 23): ‘Rylands’ (1777), ‘*talamh an tagail ...* others say it is *raighleán*’ *pl:AL*

3.3 GAELÚ

Saobhaistriúchán/athmhíniú?

- **Carraig Mheirlin**/*Carrickmerlin* (CC 31)
 - ?gaelú/athmhíniú < *Caermerthynstown* < B *Caerfyrddin*
 - ‘David de Baa ... Carmerdyneston’ (1291), ‘Carmerthyneston’ (1434), ‘Camerdinstown’ (1538)
[bearna 250 bliain ... bímid ag brath ar na foinsí!]
- ‘Carrickmerlin’ (1798), ‘Carrickmerlin’ (1834), ‘*carraig méirlinn*’ pl:AL

3.4 GAELÚ

Ainmneacha/sloinnte AN

- Risk (1970) maidir le Gaelú SFr.; Mac an Bhaird (BLog.) staidéar ar shloinnte AN i logainmneacha (c.1980). Roinnt príomhghnéithe:
- AN *F-* (> *V-* sa chanúint Brl.) > G **B-**
 - m.sh. *Fox* → **An Boscach**; *Fowler* → **An Búlaerach**; *Brownfeather* → *Feather* → **An Badraech**
- AN *-a(u)nt, -a(u)nd* → G **-ónt, -ónd**
 - m.sh. *Landry* → **An Lóndrach** (cf. *de Wanceis* → **An Búnsaíoch**)
- AN *-on* → G **-ún**
 - m.sh. *Gaydon* → ‘*Baile Ghaidhdiún*’ (1580), *Dauton* → **An Dátúnach**

3.4 GAELÚ

Aistriúchán

- **Garraí an Sprúisigh/Spruceshay (CC 27):** ‘Spawsheys otherwise called Garry yn Sprowse’ (1538), ‘Spruce’s Haies alias Garraspure’ (1616), ‘*gorrhee-ansproosh*’ (1905) < AN *Spruce*
 - Cf. *Portersize, Castlesize, Ballysize (CD), Highhays (CC)* < Brl. *hay* (< SBrl. *haga, hæg*) “fence, fenced-in enclosure/garden”
- **Cloch an Ógánaigh/Clonogan (Ce 18):** ‘Cloghynogan’ (1518), ‘*Cloch ordhoirc an Ógánuigh*’ (c.1565) < AN *Wogan*
- **Gráinseach Fhuinseaird/Punchersgrange (CD 17):** ‘Grange poncharde’ (1577), ‘Ponchersgrang’ (1597), ‘Punchards grand[g]’ (1659), ‘*i nGrainsigh fuinnserd*’ (c.1660) < AN *Ponchard*

3.4 GAELÚ

Ainm pearsanta + *-(’s)town*: **Baile...**

- Adam/Ádam, Anraí/Hanraí, Bailcín, Baitín, Baldan, Baldac, Baltar, Baltram, Barún, Beit, Buadan, Criostal, Dabhag, Dáibhí, Dáith, Eilín, Eilís*, Eireoil, Franc, Gearalt, Gearóid, Gilbeart/Gilibear, Giobún, Hac, Hiúéad, Hiobard, Hobac, Hoirbeard, Hoiste, Hugún, Huigín, Iag, Liam, Seán, Seon, +Máiréad+, Máirtín, Marcas, Méalóid*, Mílis, Muiris, Nioclás, Niocól, Oibicín, Oilibhéar, Oisbeard, Páidín*, Piaras, Pileabac, Pilib, Polard, Raghnoíd, Réamann, Riobard, Riocard, Risteard, Robac, Roibín, Roistéir, Séamac, Séamas, Seán, Síomon, Siurdán, Tancard, Toimín, Tomac, Tomás, Uaitéar, Ualstar, Uilleog*
- De bhunadh na Breatnaise: Grífín, Habhal*, Íbheann*, Madóg, Maoilir, Obhainn

3.4 GAELÚ

Ainm pearsanta + *-(’s)town* / **Baile**

- Ainm nó sloinne? Cf. Ó Crualaoich, *Log. na hÉireann IV* (Loch Garman)

Iomlán	(as 113)	Fianaise roimh 1500	(as 27)
Anraí/Hanraí	5	Anraí/Hanraí	3
Dáibhí/Dáith	5	Baltar	2
Adam/Ádam	4	(Baldan/Buadan)	2
Muiris	4		
Gearalt/Gearóid	3		
Madóg	3		
Maoilir	3		
Roibín, Toimín, Tomás	3		

3.4 GAELÚ

Ainm pearsanta + eilimint ar bith

(NB ghlac na Gaeil ainmneacha pearsanta AN chucu féin freisin)

Iomlán	(as 207)	Fianaise roimh 1500	(as 40)
Anraí/Hanraí	9	Feoras*	4
Gearalt/Gearóid	8	Anraí/Hanraí	3
Muiris	8	Máirtín	3
Madóg	6	Baltar	2
Dabhac/Dabhag	5		
Máirtín	5		
Tomás	5		
Uaitéar	5	*an duine céanna sa 4 log.	

3.4 GAELÚ

Ainm + sloinne + -(’s)town

- G Ainm + sloinne: **Baile Dháibhí Fionóg/Davidstown** (CD 40) (< *David Fenwick*); **Baile Éamainn Tiobair/Tipperstown** (CD 14, 15) (< *Edmund Tipper*), **Baile Sheoin Rua/Ruthstown** (CC 10, 14) (< *John Rooth*)
- Cf. AN Ainm + ’s + town + sloinne: Walterstownhamlin, Johnstowngerrard (Lú); Foulkestownfreney (CC); Johnstownpinquet, Milesestownkermydyn (CD).
 - **Baile Bhreannóg+/Brannockstown** (CD 29): ‘Villa Brethennoch’ (1280), ‘Villa Brethennock alias Brethnockstown’ (1530), ‘Brefenekiston’ (1540)
 - < AN *de Breynock* < B *Breicheiniog*
- Ainm + ’s + town + leasainm: **Baile Mhuiris Mhuimhnigh** (?) (CD)
 - **Baile Mhuiris an Bhiolair/Morristownbiller** (CD 23) (NB **Baile Mhuiris** [≠**Muiris**] á cháiliú ag (an) **biolar**; cf. **Baile an Mhistéalaigh na dTamhan** (Lm))

3.4 GAELÚ

Leaganacha éagsúla

- **Gráig an Bhúisigh**/*Graigueavoice* (*La* 35): ‘Gragavoisse’ (1655)
- AN *de Boys* (.i. Brl. *Boyce*) → **Búis, An Búiseach**
 - Cf. ‘Cyrewraghe [*Saorbhreathach*] alias Graciarus O’Shiell [*bf* Dún Fhirschirt] . . . John Boixe [*bf* Cill Seanchua] . . . Walter Boyxe [*bf* Baile na Mallach] . . . Thomas Lenaghe . . . Thady O’Malle . . .’ (1549)
 - NB *Boyce* → *Bowshe* /bɔʊʃ/ i nGleann an Smóil (*BÁC*) inniu.

3.4 GAELÚ

Leaganacha éagsúla

- Cf. ‘*Semas Boais*’ (Gaeilge) (1530) — constábla chaisleán Mhaigh Nuad → *bf, par* **Bailte Bhuí/Boystown** (< *Boyce+town*) (*CM*)
 - ‘Agreement between Gerald, 9th earl of Kildare and the Mac Rannalls’
- AN *de Boys* (.i. Brl. *Boyce*) → **Buí**
 - ‘Ballyboy als. Boyeston’ (1531), ‘Ballivoy ... Boyestown’ (1642), ‘Baltyboyes’ (1642) ‘*Bailte buighe*’ (1791);
 - cf. **Buaile Shéamais Bhuí** (mionainm): ‘James Boys Boyley’ (1663) = ‘Builehemishbui’ (1838).

3.4 GAELÚ

An leagan Brl. a Gaelaíodh

- AN *le Jeune* = (*le*) *Yonge*
- **Siún, An Siúnach** go rialta (cf. *Youngstown/Baile an tSiúnaigh+* (LG))
- Ach **Baile Ghionga/Youngstown** (CD 31): ‘Yoyngiston’ (1302), ‘Balleyonge’ (1550)
 - Cf. **An Gíománach** < *Yeoman* (‘Ballingimanigemore’ (1618) [Co]), **giúmar** < *humour*, **giosta** < *yeast*, srl.

3.4 GAELÚ

An leagan Brl. a Gaelaíodh

- L *Vitulus* = AN *le Veel* = Brl. (*le*) *Veele* & *Calfe*
- **Baile an Chalbhaigh/Calverstown (CD 28)**
 - ‘villa Thome Vituli’ (1212), ‘Elize Calf in Calvestoun’ (1390)
 - ‘Callowstown al. Calvieston al. Ballenchalloe’ (1583)
- Brl. *Calfe* → **Calbh(a), An Calbhach**
 - ≠ **An Calbhach** (ainm pearsanta Gaelach)!
 - AN *le Veel* → **de Bhéal/Bhial, An Béalach/Bialach**
 - *bf* **Baile an Bhialaigh/Ballinveala (Lm): ‘baile an bhiala’** (c.1550), ‘Ballynvielly’ (1584).

3.4 GAELÚ

An leagan Brl. a Gaelaíodh

- *L Lupus = AN le Lou = Brl. Lowe & Brl. Wolfe*
- ‘Clonard in Agory [*bf Geraldine*] . . . Willemi Lupi . . . Villa Russeli [*bf Russellstown*] . . . Johannis Wulf’ (c.1530)
- Brl. *Wolfe* → **de Bhulbh, An Bulbhach**
- [**Críoch Bhulbhach**] ‘i.e. the country of the Bulbys, an old Anglo-Irish family . . . long extinct’ (!) nóta ÓD ARÉ IV 1202 (s.a. 1493)
 - Ach *Lowtown* → **Baile Ló+** (‘Lowton’ (1575), ‘Lowestowne’ (1642))

3.4 GAELÚ

Sloinne AN + *-town*: **Baile...**

Foirm aidiachtúil:

An tAbhallortach, An tAighleartach, An tArlónach, An Badraech, An Baidíneach, An Bairéadach, An Bairíneach, An Bálach, An Barrach, An Barúnach, An Básach, An Báthach, An Bearnach, An Binneach, An Bíoch, An Blácach, An Blóinsimíneach, An Blóinsíneach, An Boigeach*, An Boinéiseach, An Braimileach, An Briotach, An Bródach, An Bromailleach, An Brufálach, An Brúnach, An Buirléach, An Búiseach, An Búiséarach, An Buitléarach, An Búlach, An Búlaerach, An Bulbhach, An Búnsaíoch, An Burrach, An Bútach, An Calbhach, An Cantualach, An Ceapach*, An Cluinneach, An Coirbéadach, An Coitréalach, An Comach, An Condúnach, An Corrach, An Cradóghach, An Crócach, An Cróineach*, An Crúiseach, An Cúirteach, An Daiméarach, An Dátúnach, An Dearlach=An tEarlach, An Dineach, An Dóigeach, An Drílinneach, An Dúidíneach, An Dúiníneach, An Falmaireach, An Fáltach, An Faoiteach, An Fasach, An Fisigeach, An Forastálach, An Fréineach, An Gall*, An Grásach, An Goidíneach, An Gróntach, An Guaislíneach, An Hálach, An Hídeach, An Huntach... /...

3.4 GAELÚ

Sloinnte AN + *-town*: **Baile...**

/... An tInneonach, An Laingeartach, An Lamach, An Leamóntach, An Licéadach, An Líoch, An Liopach, An Longach, An Lóntach, An Mabach, An Machach, An Mairéiseach, An Málartach, An Maoirireach, An Méineach, An Moinséalach, An tÓgánach, An Paghánach, An Paorach, An Piobarach, An Pléibeartach, An Pléimeannach, An Plóncach, An Priocach, An Prútach, An Púcach, An Puirsealach, An Ragadach, An Ráileach, An Riadach*, An Rísteach, An Róch, An Róisteach, An Ruiséalach, An Rútach, An Saghasach, An Síbhearach, An Siollámach, An Soirtéalach, An Sprotach, An Sprúiseach, An Strangach, An Sutúnach, An Talbóideach, An Tallúnach, An Tancardach, An Tirialach, An Tíúch, An Tóibíneach, An Trínseartach, An Tútarnach, An Uaitéarach, An tÚilíneach

lolra: Na Blóinsínigh, Na Brúnaigh, Na Cnáthaigh, Na Condúnaigh, Na Fréinigh, Na Gileánaigh, Na hlústásaigh, Na Laighnigh**, Na Liontánaigh, Na Mabaigh; Hóraigh

3.4 GAELÚ

Sloinnte AN + *-town*: **Baile...**

Foirm lom:

Aidín, BÁCAM, Bairéad, Bardan, Bé, Beithil, Binéid, Biondan, Bolard, Brabastún, Brabasún, Bracham, Briotán, Búiséir, Caidéal, Cairdif, Camlóid*, Cántún, Céitinn, Coifín*, Coitín*, Cradó, Crasal*, Coimín*, Éidín, Eilís, Éiseall*, Éiteann, Faod, Faoininn, Fat*, Fionnóg, Físte, Foighil*, Ford, Fuinseard, Fulam*, Gaighdiún, Gallán, Galdubh, Gallrad, Gánard, Geardra*, Gionga, Godar(d), Goidín, Goidir/Giodar(d), Góran*, Hae, Haicéad, Halbhaí, Hall, Héad, Héil, Hinibeire, Hiúéad, Hondún, Hóraigh, Ífe, Rua, Lán, Lión*, Lobhaois, Lumar, Mág, Mángard, Mistéil, Moinséal, Moirtéal, Muadán, Patraisc, Peirseabhal, Píocás, Pléimeann, Prompól, Puinse, Puirséad*, Rád*, Ragad, Raighleán, Riadar*, Saogra, Scealtún*, Seac, Sigín, Sinséir, Sionóid, Staghain*, Staplóg, Stíobhard, Sutún, Tiobar, Tóibín, Tréidín

Mac + AN:

Mac Andáin, Mac Anraic, Mac Éamainn, Mac Grifín, Mac Óda*, Mac Oilibhéara

3.4 GAELÚ ar shloinnte AN: samplaí inspéise

- **An Bearnach** < AN *Bernard*: ‘Barnerston’ (1540), ‘Barnardstoune’ (1612), ‘Ballivarney’ (1660) → *Ballyvarney* (CD 27)
- **Giagóg*** < AN *Iago* (< Sp. *Iago*): ‘Villa Yago’ (1228), ‘Yeagogiston’ (1571), ‘Yeogogstowne’ (1654) → *Gaganstown* (CD 29)
- **Mánart** (< **Má(i)ng(e)art?**) < AN *Mallard*: ‘Malartystan’ (1540), ‘Mallardston al’ Balli[v]ainorte’ (1633) → *Ballyvangour* (Ce 8, 9)
- **Piocás** < AN *Pygaz* (< SFr. *pigace* ‘bróg bhiorach’): ‘Ballypyckase’ (1418) → *Ballypickas* (La 24, 30); ‘Ballypyckase’ (1428) → *Picketstown* (CC 13)

3.4 GAELÚ ar shloinnte AN: samplaí inspéise

- **Búiséir** < AN *le Boscher*: ‘de Villa Laurencii Boscher’ (1228), ‘Baile Boisere’ (1350) → *Busherstown* (*Ce* 7, 8)
 - NB foirm 1350 a thugann orainn **Baile Bhúiséir** a mholadh ≠ **Baile an Bhúiséaraigh** (*CC* 41): ‘*baile bhuiséara*’ *pl:AL*
- **An Brufálach** < AN *Broughall*: [‘Philip Brohale’ (1356)] ‘Browaliston’ (1547), ‘*Bhaile an Bhruthmhálaigh* [g.]’ (c.1565) → *Broughillstown* (*Ce* 3, 4)
- **Plónc** < AN *Planke, Plancque*: ‘[Plonkiston] alias Plankiston alias Ballysowke’ [*leg.* Balliploncke?] (1544)) → *Plunketstown* (*CD* 38, 40)
- **Héad** < **Héabhad** < AN *Heywood? Heafod?*: ‘Heywodiston’ (1311), ‘Ballehewede’ (1544), ‘Ballihewitt or Ballyhead’ (1604) (≠ *Hewitt*) → *Ballyhade* (*CD* 40)

3.4 *-(’s)town* / baile

Staitisticí — Contae Chill Dara

Catagóir	Líon	%	SLOINNTE	Foinsí
Líon <i>bf</i> den struchtúr <i>-town</i> nó <i>Bally-</i> sa cho.	223/1216	18%		
Fianaise éigin ar leagan Gaeilge	66/223	30%	38/66 (56%)	
An fhoirm Brl. <i>-town</i> in úsáid inniu (\neq <i>Bally-</i>)	48/66	73%	25/48 (52%)	
Foirm Ghaeilge le fáil i bhfoinsí Gaeilge amháin	19/48	40%		6 <i>L Bran.</i> , 9 Mac Eochagáin, 1 <i>ASH</i> , 1 Ó Mealláin, 1 Ó Cléirigh, 2 LS
Fianaise ar Ghaelú gan na foinsí Gaeilge	47/223	21%		

3.4 *-(’s)town* / baile

Staitisticí — Contae Chill Chainnigh

Catagóir	Líon	%	SLOINNTE	Foinsí
Líon <i>bf</i> den struchtúr <i>-town</i> nó <i>Bally-</i> sa cho.	151/1568	10%		
Fianaise éigin ar leagan Gaeilge	137/151	91%	93/137 (68%)	
An fhoirm Brl. <i>-town</i> in úsáid inniu (\neq <i>Bally-</i>)	81/151	54%	59/81 (73%)	
Foirm Ghaeilge le fáil i bhfoinsí Gaeilge amháin	41/81	51%		37 <i>pl:AL</i> , 4 <i>Cín Lae</i> , 1 Ó Corragáin
Fianaise ar Ghaelú gan na foinsí Gaeilge	96/151	63%		

3.4 *-(’s)town* / baile

Staitisticí — Contae Cheatharlach

Catagóir	Líon	%	SLOINNTE	Foinsí
Líon <i>bf</i> den struchtúr <i>-town</i> nó <i>Bally-</i> sa cho.	49/555	9%		
Fianaise éigin ar leagan Gaeilge	38/49	78%	17/38 (45%)	
An fhoirm Brl. <i>-town</i> in úsáid inniu (\neq <i>Bally-</i>)	17/49	35%	9/17 (53%)	
Foirm Ghaeilge le fáil i bhfoinsí Gaeilge amháin	2/17	12%		2 <i>L Bran.</i>
Fianaise ar Ghaelú gan na foinsí Gaeilge	36/49	73%		

3.4 *-(’s)town* / baile

Staitisticí — Contae Laoise

Catagóir	Líon	%	SLOINNTE	Foinsí
Líon <i>bf</i> den struchtúr <i>-town</i> nó <i>Bally-</i> sa cho.	31/1111	3%		
Fianaise éigin ar leagan Gaeilge	29/31	94%	19/29 (66%)	
An fhoirm Brl. <i>-town</i> in úsáid inniu (\neq <i>Bally-</i>)	5/31	16%	4/5 (80%)	
Foirm Ghaeilge le fáil i bhfoinsí Gaeilge amháin	2/5	40%		2 <i>pl:AL</i> , 1 LS
Fianaise ar Ghaelú gan na foinsí Gaeilge	27/31	87%		

3.4 *-(’s)town* / baile

Staitisticí — Contae Uíbh Fhailí (cuid de)

Catagóir	Líon	%	SLOINNTE	Foinsí
Líon <i>bf</i> den struchtúr <i>-town</i> nó <i>Bally-</i> sa cho.	15/298	5%		
Fianaise éigin ar leagan Gaeilge	11/15	73%	6/11 (54%)	
An fhoirm Brl. <i>-town</i> in úsáid inniu (\neq <i>Bally-</i>)	2/15	13%	2/2 (100%)	
Foirm Ghaeilge le fáil i bhfoinsí Gaeilge amháin	0/2	0%		
Fianaise ar Ghaelú gan na foinsí Gaeilge	-	-		

3.4 *-(’s)town* / **baile**:

Fianaise ar Ghaelú i gCúige Laighean (\neq *CM*, *LG*):

Contae	% <i>bf</i> -town/Bally-sa chontae	Fianaise ar Ghaelú	Fianaise ar Ghaelú GAN foinsí Gaeilge	-town SO ach Gaelaithe tráth	Gaelaithe i bhfoinsí Gaeilge amháin
CD (1216 <i>bf</i>)	18% (223)	30%	21%	73%	40%
CC (1568 <i>bf</i>)	10% (151)	91%	63%	54%	51%
Ce (555 <i>bf</i>)	9% (49)	78%	73%	35%	12%
La (1111 <i>bf</i>)	3% (31)	94%	87%	16%	40%
UF (298 <i>bf</i>)	5% (11)	73%	73%	13%	0

Achoimre

- Anailís teoranta don fhianaise a thagann anuas
- Saghasanna éagsúla galldaithe agus Gaelaithe
- Gaelú díreach ('traslitriú') faoi cheilt sna foinsí gallda
- Dá líonmhaire na foinsí is ea is mó samplaí a fhaightear